



# Bližnji tritisočaki

Bleščeči velikani Dolomitov



Besedilo: Andrej Mašera

*Pelmo v jutranjem soncu  
(foto: Urška Stritar)*

Ko v jasnih dnevih občudujemo širni razgled z vrhov naših prelepih gora, se v daljavi na severu in zahodu zarišejo obrisi mogočnih, pogosto večno zasneženih gora. Večina nas bo vedela, da gre za Visoke Ture na severu in Dolomite na zahodu, nekateri bolj razvedeni bodo tudi spoznali in ločili posamezne vrhove. Marsikomu pa se bo utrnila tiha želja, da bi se povzpел na te sijajne vrhove, ki pogosto presegajo magično višino 3000 m; takih pri nas »žal« nimamo.

Tritisočaki, posebno tisti, ki se že bližajo 4000 metrom, brez dvoma že sodijo med gore, ki jih upravičeno označujemo za »visoke« in v katerih je način pristopa precej drugačen kot v naših, domačih gorah. Ne gre samo za višino, ki že lahko povzroči znamenja višinske bolezni; tam je tudi sorazmerno malo označenih in zavarovanih poti, posebno na ledeniških gorah, na katerih to ni niti možno – pa tudi na številnih dolomitskih tritisočakih, na katerih se (razen na Marmoladi) ne bomo srečali s snegom in ledom, ne bomo imeli pomoči varoval. Res pa je, da kljub stalnim nasprotovanjem varstvenikov narave tudi v svet tritisočakov vse bolj vdira železje. Njihov hvalevredni trud pač pogosto trči ob neizprosno in brezdušno logiko množičnega turizma v Alpah.

Na tritisočakih se bomo morali torej pogosto zanesti le na dobre opise, zemljevide, skalnate močice, shojeno gaz v snegu, dober orientacijski čut; morali bomo biti vajeni tudi lažjega plezanja, uporabe vrvi, cepina in derez, morali bomo nesti več tople obleke in še marsikaj drugega. Vse bo veliko bolj preprosto, če bomo najeli gorskega vodnika: za sorazmerno sprejemljivo vsoto denarja se bomo znebili številnih skrbi, se posvetili uživanju ob lepotah gorskega sveta in se ob tem počutili varnejše. Zato naj gredo na zahtevnejše tritisočake brez vodnika le zelo izurjeni in večji gorniki – tisti, ki to v resnici so in ne le mislijo, da so!

V Dolomitih je več kot 100 vrhov, ki presegajo 3000 m. Nekateri so lahko dostopni, npr. Piz Boe, 3152 m, v skupini Sella; na nekatere priplezamo po drznih feratah, npr. na Civetto, 3220 m, po sloviti Ferrati degli Alleghesi ali na Marmolado, 3343 m, po ferati, ki pelje po zahodnem grebenu (obe sta opisani v PV 6/02). Nekateri tritisočaki pa so tudi zelo težavni: običajna pristopa na Langkofel (Sassolungo), 3181 m, in na Hohe Gaisl (Croda Ros-

sa), 3146 m, po tehnični zahtevnosti in izredni dolžini precej prekašata običajni pristop na Veliko Cino, ki pa je seveda veliko bolj znan in zaželen cilj.

Za naše bralce smo izbrali opise vzponov na tri sijajne dolomitske tritisočake, ki imajo več skupnih potez: ležijo razmeroma blizu naše dežele, nanje ne pelje nobena ferata, vzponi so dolgi, zares »grandes courses«, in jih ne olajša prav nobena žičnica. Tehnično so zelo zahtevni in jih nikakor ne kaže podcenjevati. Zato na njih običajno tudi ni tiste nadležne gneče, ki ponekod prav nič ne zaostaja za triglavsko. Predvsem pa so ti praviljično oblikovani gorski lepoteči neskončno privlačni in zato pogosti motivi razglednic Bledih gora.

## Monte Cristallo (3221 m)

Če bi sodili po tem, koliko ljudi ve za Monte Cristallo, kako domače zveni to lepo ime številnim gornikom in tudi tistim, ki to niso, pa poznajo Dolomite, bi mislili, da gre za kako »božjepotno goro« z velikim obiskom. Vse kaj drugega kot to: Cristallo je res vsesplošno znan dolomitski lepoteč, vendar se nanj povzpne bore malo ljudi. Razlog je očiten: gre za dolg, naporen in tudi tehnično zelo zahteven vzpon. Monte Cristallo in sosednji vrhovi Cima di Mezzo, 3154 m, Piz Popena, 3152 m, in Pomagagnon, 2450 m, sestavljajo značilno gorsko kuliso severovzhodno od Cortine d'Ampezzo. Na vse strani prepadajo navpične stene, ki glede na lego sonca zarijo v čudovitih barvah – od sivo belkaste do škrlatno rdeče ter nešteti vmesnih odtenkov. Gora ima torej primerno ime, ki jo kar najbolje označuje. Najlepši pogled na skupino Cristalla je nemara s severa, od zasanjanega jezera Lago di Landro (Dürrensee), ko pod navpičnimi stenami vidimo ostanke ledenika Ghiacciaio del Cristallo, razbrazdanega s številnimi razpokami. Leta 1888, ko je bil ledenik veliko večji, se je ob padcu v razpoko smrtno ponesrečil sloviti dolomitski vodnik Michael Innerkofler; pred tem se je tristokrat povzpел na Cristallo. Prvi uspešni vzpon na goro je 14. 9. 1865 opravil Paul Grohmann, spremljala pa sta ga vodnika Angelo Dimai in Santo Siorpaes. Na vrh so splezali po jugovzhodni steni; tam tudi danes poteka običajni pristop.

Od izhodišča na sedlu Passo Tre Croci, 1805 m, se napotimo po makadamski cesti, ki vodi pro-

## Monte Cristallo

**Nadmorska višina:** 3221 m; **višina izhodišča:** 1805 m; **višinska razlika:** 1416 m.

**Pristop do izhodišča:** Mejo z Italijo prestopimo pri Ratečah, nadaljujemo do Trbiža, potem zapeljemo na avtocesto. Zapustimo jo pri izstopu Carnia in se mimo Tolmezza napotimo navzgor po dolini Tagliamenta. Skozi kraje Villa Santina, Ampezzo, Forni di sotto in Forni di sopra se dvignemo na sedlo Passo di Mauria, 1295 m, in se od tam spustimo v dolino reke Piave. Ob njej se kratek čas peljemo proti severu, nato pa zavijemo na levo v dolino Val d'Ansiei in skozi letoviški kraj Auronzo do sedla Passo Tre Croci, 1805 m, na koncu doline.

**Težavnost:** Alpinistični vzpon (III./II., I.). Do Passa del Cristallo se vzpenjamo po označeni

poti, tik pod sedlom nam lahko povzroči težave strmo snežišče (cepin, dereze). Naprej pa postane tura zelo zahtevna: gre za pravo, pogosto izpostavljeno plezanje v steni z odlično skalo. Orientacijo lajšajo možici, ponekod tudi pikaste označbe na skalah; na nekaterih mestih pa je kar zapletena, posebno pri sestopu. Najbolje je, da se zaupamo izurjenemu vodniku in uživamo v privlačni turi.

**Koče in bivaki:** Jih ni.

**Dolžina ture:** Izhodišče–Passo del Cristallo: 3 ure do 3 in pol; Passo del Cristallo–Monte Cristallo: 2–3 ure; skupaj vzpon: 5 ur do 6 in pol; sestop: 3 ure in pol do 4; vse skupaj: 8 ur in pol do 10.

**Zemljevid:** Cortina d'Ampezzo e Dolomiti Ampezzane 03. Tabacco, 1: 25. 000.



*Monte Cristallo s Passo Tre Croci (foto: arhiv PV)*

ti severozahodu, vendar jo po 600 m zapustimo ter zavijemo ostro na desno po stari vojaški poti, ki se zložno dviga po gozdu. Kmalu se ji z desne pridruži strma bližnjica, ki pride naravnost s sedla. Pot, označena s št. 221, se nato v zmerni strmini dviga skozi ruševje proti desni, čez čas pa strmina začne počasi naraščati. Na lepem travniku, desno od uravnave Col da Varda, 2235 m, se znajdemo ob vzhodu velikanske zagruščene grape (Grava di Cerigères), ki se zajeda med navpične stene Cristalla in Piz Popene in po kateri bo šla naša pot. V spodnjem delu grape se dobro utrjena steza drži melišč na levi, pod Cristallom, više pa se usmeri na desno, pod stene Piz Popene. V zgodnji sezoni tam že lahko naletimo na prva snežišča. V vrhnjem delu postane grapa zelo strma in ozka; če je zasnežena, rabimo cepin in dereze. Tako s precej napora po tisočmetrskem vzponu dosežemo izrazito sedlo Passo del Cristallo (2808 m).

Tu se začne plezalni del našega vzpona. S sedla splezamo na skalno rebro, ga prekoračimo in sestopimo na široko polico, ki ji bomo sledili kar precej časa. Polica se poševno dviga v jugovzhodno steno Cristalla, je široka in udobna, le ponekod se zoži nad spoštovanja vrednim prepadom. Po 20 minutah smo pri možicu. Stena na desni postane precej razčlenjena. Zapustimo polico in plezamo navzgor po najlažjih prehodih kakih 50 m (možnih je več variant). Usmerimo se proti izrazitemu kaminu. Prvih 8 m je skoraj navpičnih (II), vendar je skala čvrsta z odličnimi oprimki, nadaljnjih 15 metrov pa je manj strmih (I). Iz kamina splezamo na široko polico, nato po strmem skalovju poševno na desno (II), precej visoko, do škrebine, pod katero zazija odbijajoč prepad. Zavijemo na desno in čez nekaj metrov dosežemo 20 m visoko poč, ki ji sledimo do konca (II). Nad njo po krajšem plezanju dosežemo zagruščeno ramo. Po izraziti polici se povzpne na levo, do rame v južnem grebenu, imenovane »Baston de Ploner«. Odpre se lep pogled na Cortino. Zdaj nas čaka lepo plezanje po zračnem grebenu ali tik pod njim. Težave so I.–II. stopnje; izjema je le 5 m visoka, gladka in izpostavljena plošča z drobnimi oprimki. Prvi 3 m so ključno in najzahtevnejše mesto vzpona in segajo že v III. težavnostno stopnjo. Po položnem, a zelo izpostavljenem grebenu pride mo na prostoren in samotni vrh.

Sestopimo po poti vzpona. Na težavnejših mestih so opremljena sidrišča za spust ob vrvi.

## Antelao (3264 m)

Antelao je drugi najvišji vrh v Dolomitih. Če je Marmolada »Kraljica«, je Antelao vsekakor »Kralj« tega čudovitega gorstva. Antelao osvoji človeka z dovršeno obliko mogočne piramide, ki se dviga visoko nad dolino Valle del Boite. V družbi velikanov, ki obkrožajo dolomitsko prestolnico Cortino d'Ampezzo, po estetski plati gotovo zaseda prvo mesto. Visoke, strme stene se z vseh strani dvigajo proti ošiljenemu vrhu, s katerega se cepijo štirje izraziti grebeni; posebno divji gre proti vzhodu – tam se v bližini očaka pnejo trije stranski vrhovi, Punta Menini, Punta Chiggiato in Cima Fanton, sami tritisočaki. Greben, ki se spušča proti severu, sestavlja po večini strmo, ploščato, skalnato sleme, imenovano Laste – to je edina šibka točka mogočneža, po kateri gre običajni pristop. Proti severu, na sedlu Forcella Piccola (2120 m), se Antelao pripenja na skupino Marmarol. Domnevajo, da je prvi vzpon na ponosni vrh opravil divji lovec Matteo Ossi sam; vsekakor pa je spremljal Paula Grohmana, ki se je 18. 9. 1863 še z bratom Lacedelli iz Cortine kot prvi turist povzpел na Antelao.

Antelao ni lahka gora. Čeprav tehnične težave skoraj ne presegajo I. tež. stopnje, je vzpon zelo naporen, zahteva stalno pazljivost in zbranost. Za manj izurjene bo spremlstvo vodnika še kako dobrodošlo!

Od izhodišča se napotimo po označeni poti št. 229 navkreber čez melišča do stika s potjo št. 227, ki pripelje z leve, od kočice Rif. San Marco. Po dolini navzgor, skozi rušje, v uri in pol dosežemo sedlo For. Piccola. Na drugi strani je slabih deset minut pod sedlom kočica Rif. Galassi, 2018 m, v kateri je primerno prenočiti pred vzponom na Antelao.

Na For. Piccoli zavijemo proti jugu in se čez travnat hrbet povzpne v veliko zagruščeno krnico. Po melišču se dvignemo do stenske zapore, ki se dviga nad njo. Naskočimo jo proti desni ter plezamo po dobro razčlenjenem pečevju in izpostavljenih policah do rezi severnega grebena (I); dosežemo ga v bližini značilne skalnate glave »la



Bala«. Kmalu nato se znajdemo na začetku ploščatega skalnatega slemena Laste, po katerem se bomo naporno vzpenjali nadaljnji dve uri. Sprva so Laste precej položne in zagruščene, z višino pa str-

mina narašča. Skalna rogla »i Becett« obidemo po policah na levi (I). Na drugi del Last se povzpemo skozi gladek kaminček (I), potem pa postane vzpon res naporen in nekoliko monoton;

## Antelao

**Nadmorska višina: 3264 m; višina izhodišča: 1690 m; višinska razlika: 1574 m.**

**Pristop do izhodišča:** Peljemo se do sedla Passo Tre Croci (glej pri M. Cristallu), od tam se spustimo v Cortino d'Ampezzo in po dolini Valle del Boite do kraja San Vito di Cadore. Tam zavijemo na levo na stransko cesto in se po njej dvignemo do kočice Rif. Scotter—Palatini, 1580 m. Vozilo lahko pustimo kar tam, lahko pa se zapeljemo še malo naprej, do majhnega parkirišča na višini 1690 m, pri katerem je cestna zapora.

**Težavnost:** Zelo zahtevna tura (II/I). Do For. Piccole vodi nezahtevna, označena pot. Pri

vzponu na vrh tehnične težave niso prehude, vendar jih ne smemo podcenjevati. Tura je tudi kondicijsko izredno zahtevna, orientacijo lajšajo markacije in možici. Če je na Lastah sneg ali celo led, postane vzpon skrajno nevaren. Lotiti se ga smemo le v popolnoma stabilnem vremenu.

**Dolžina ture:** Izhodišče—For. Piccola: ura in pol; For. Piccola—Antelao: 4 ure; skupaj: 5 ur in pol; sestop: 4 ure in pol; vse skupaj: 10 ur.

Koče in bivak: Rif. Scotter—Palatini, 1850 m; Rif. San Marco, 1823 m; Rif. Galassi 2018 m; Biv. Cusi, 3111 m.

**Zemljevid:** Dolomiti di Zoldo Cadorine e Agordine, Tabacco 025. 1: 25. 000.



*Zimski pogled na Antelao (levo) in Pelmo (foto: Andrej Stritar)*

skalne plošče so vse bolj gole in posute s kamenčki. Laste moramo pregristi prav do vrha; tam nalletimo na tablo, ki kaže proti bivaku Piero Così, 3111 m. Bivaka sicer ne vidimo, ker je skrit za robom. Nadaljnji vzpon je bolj razgiban in zanimiv. Prečimo na desno po izpostavljenih policah (I) in naprej po vse bolj zračnem grebenu. Po gladki plošči se povzpemo do vznožja vršne kupole. Najprej po zelo izpostavljeni polici na desno, nato pa skozi 7 m visok kamin, zavarovan z žično vrvo (ključno mesto, II). Kmalu nato se čez gladko ploščo povzpemo na predvrh, od tam pa po polici na levo in končno na glavni vrh, na katerem stoji trigonometrično znamenje in nekoliko skrit kipec Marije.

Sestopimo po poti vzpona.

## Monte Pelmo (3168 m)

Pelmo je gorski osamelec, mogočna gorska trdnjava drznih oblik, strmih sten in ostrih razov. Gora osupljivo lepote, ki se z rdečkastimi stenami dviga nad ljubkimi zelenimi pašniki kot kontrapunkt presunljivo moči nad nedolžno mehko travnikov. Ker nima v neposredni bližini nobenih tekmecev razen Civette, ki tudi ni tako blizu, je viden od vsepovsod, razgled z njegovega vrha pa je tudi izjemen. Zahodno se ob Pelmo tišči ošiljeni Pelmetto, 2990 m, med njima pa je ozka in prepadna škrbina La Fessura, 2726 m. Vzhodno pod vrhom leži velikanska zagruščena (ali zasnežena)

krnica; kot razširjeni roki jo oklepata grebena, ki se začneta na glavnem vrhu, končata pa z ramama Spalla Est, 3024 m, in Spalla Sud, 3061 m. Krnica je šibka točka Pelma, a do nje moramo le priplezati po značilni dolgi polici, ki se po prvopristopniku Johnu Ballu imenuje Cengia di Ball. Anglež John Ball se je 19. 9. 1857 v spremstvu domačega divjega lovca (ki ni šel čisto do vrha) prvi povzpел na Monte Pelmo in s tem začel razvoj modernega gornštva v Dolomitih, pravzaprav »zlato dobo« v njihovi zgodovini. Po smeri prvopristopnika gre tudi običajni vzpon. Na Cengii di Ball prevladujejo težave I. težavnostne stopnje, eno mesto, znani »Passo del Gatto«, pa je II. stopnje. Vzpon skozi veliko krnico ni zahteven, je pa naporen in slabše označen. Če so v njej snežišča, moramo biti ustrezno opremljeni. Tudi za Pelmo manj izurjenim toplo priporočam vodnika!

Od izhodišča v gorski vasi Zoppè se v slabih dveh urah po označeni poti, čez sedlo Passo di Rurtorto, 1931 m, ob čudovitih razgledih povzpemo do koč Rif. Venezia, 1946 m, ki leži ob vzhodnem vznožju Pelma. Nad koč, po stezi čez melišče, v 20 minutah dosežemo vznožje stene. Po nagnjenih svetlih ploščah kmalu dosežemo začetek Cengie di Ball. Polica se položno dviga proti levi, po vzhodni steni; dolga je kakih 700 m. Po večini je dovolj široka, z odličnimi oprijemi v trdni skali, je pa zelo izpostavljena – posebno na dveh krajih, na katerih se močno zoži. Prvi tak kraj, »Passo dello Stemma«, ni preveč težaven (I. stopnja), pri dru-

### Monte Pelmo

**Nadmorska višina:** 3168 m; **višina izhodišča:** 1450 m; **višinska razlika:** 1718 m.

**Pristop do izhodišča:** Mejo prekoračimo pri Novi Gorici ali Sežani in se po avtocesti Trst–Benetke peljemo do Portogruara. Tam zavijemo na desno do Pordenona in naprej do Vittoria Veneta. Po dolini Piave se peljemo proti severu do Longarona, tam pa zavijemo na levo v dolino Val di Zoldo. V kraju Forno di Zoldo zapeljemo na desno na asfaltirano, ožjo gorsko cesto, ki nas po 8 km pripelje do izhodišča v vasi Zoppe-Sagui.

**Težavnost:** Zelo zahtevna tura (II/I.). Do Rif. Venezia gre povsem nezahtevna, označena

pot. Pri vzponu na goro je ključno mesto »Passo del Gatto«, II. tež. stopnje, sicer težave na Ballovi polici ne presegajo I. Vzpon skozi veliko krnico je naporen, vendar stezi v grušču zlahka sledimo, razen v megli, ko moramo biti zelo pozorni na redke markacije in možice. Če je v krnici sneg, moramo biti ustrezno opremljeni.

**Dolžina ture:** Izhodišče–Rif. Venezia: 2 uri; Rif. Venezia–Monte Pelmo: 5 ur; skupaj: 7 ur; sestop: 4 ure in pol; vse skupaj: 11 ur in pol do 12 ur.

**Koča:** Rif. Venezia, 1946 m.

Zemljevid: Dolomiti di Zoldo Cadonine e Agordine, Tabacco 025. 1: 25.000.

gem, »Passo del Gatto« (Mačji prehod), pa gre za ozko 7-metrsko nadstrešeno poličko nad globokim prepadom. Ker je streha le pol metra nad polico, jo preplezamo po zunanjem robu (II. stopnja, klin za varovanje, včasih tudi fiksna vrv). Kmalu zatem se polica razširi in konča na spodnjem robu velike krnice. Dražljivo napetost, ki smo jo čutili ob plezanju čez Cengio di Ball, bo nadomestilo naporno vzpenjanje čez meli in skalne skoke. V kratkih okljukih se dvigamo proti zahodu na zgornji del krnice; tam lahko v zgodnji sezoni naletimo na sneg (o ledeniku, ki je Ballu pri prvem vzponu povzročil kar nekaj preglavic, danes seveda ni ne duha ne sluha). Ko pridemo na vršni greben, zavije pot ostro na desno, proti severu, in po razčlenjenem skalovju v kratkem splezamo na sijajen vrh (I).

Sestop po poti vzpona. ●

### Popust pri nakupu alpinističnih čelad

Med Zavarovalnico Tilia in Planinsko zvezo ter prodajalci Anapurno, Iglu šport, Promontana in Treking šport so bile podpisane pogodbe o popustu pri nakupu alpinističnih čelad. Upravičenci do navedenega popusta so A člani PZS. S tem Planinska zveza pričenja s prizadevanji za varnost planincev in priporoča vsem obiskovalcem gora, da upoštevajo nasvete za samovarovanje.

Indok PZS



*Vrh Pelma v oblakih, spredaj skupina Nuvolau (foto: Nada Mlač)*